Časopis pro průmyslové umění
Zeitschrift für industrielle Kunst
Revue d'Art Industriel
Industrial Art Magazine

magazín aka

Číslo 2

L. Moholy-Nagy, Chicago:

Výchova k průmyslovému umění

Die Erziehung zur industriellen Kunst · Education for industrial arts · L'éducation vers l'art industriel

Každé období má svůj vlastní názor na výchovu. Pro mnohé z nás znamená dnes výchova zestručněnou a zkultěnou formu poznatků, jejichž výsledky můžeme potřebovati ve svém životě. Abychom byli dobře vychováni, musíme si osvojiti nejužitečnější poznatky, jak mimovolní tak i přítomnosti. Až dotud bylo by všechno dobré. Ale přes tuto výbornou výchovu je náš osobní svět dychtivičný, plný napětí a konfliktů, **prost každé rovnováhy.** Ne proto, že bychom své úkoly plnili nedokonale. Co mám na mysli je, že většina z nás spěchá příliš šťastně z kanceláře, z dílny nebo z továrny domů, jelito zde dosud zůstali kluci, přívětivé tváře a rovnováhu, již postrádá náš obchodní život. Nechci vidět chybu vždy jen v naší výchově, ale myslím, že by výchova měla napomáhati k tomu, aby náš život se stal méně znatelným a poněkud vyrovnanějším. Jaká jest dnešní situace? Překypujeme znalostmi, vědeckými objevy a technickými vynálezy. Pokoušíme se to všechno systematizovati v knihách jako učebný materiál. Celý systém moderní vědy je tak rozsáhlý, že můžeme pro různé oblasti užíti jen odborníků, neboť nikdo nemůže ovládati všechna její odvětví. Vynaložení celého života mnohdy nestačí a mnohdy by byl takový celý život obětován bádání zbytečně, neboť řešení problému spočívalo ve skutečnosti v jiné studijní oblasti a jen kombinace obou byla by pokrokem, to jest, znamenala by organický růst vědy. Potřebujeme odborníky, to dosvědčuje, ale neměli bychom jejich speciální vzdělání začínati příliš záhy. Nebo musíme získati lepší předvýchovný systém. Dnes je naše výchova převážně intelektuální. Téměř všechno, co se týká zkušenosti našeho sensoria, zavrhčíváme bez povšimnutí. **Musíme se učiti zpaměti skutečnostem, jež jsme nikdy nepřezkoušeli.** Tak se nám naše organická schopnost poznávati sám skutečnost, v tyze mechanickou rychlost učení, která každou možnost vlastních poznatků stále zmenšuje. Tak se náš dítě život stále více dělí a omezuje. 95—98% svých znalostí získáváme intelektuálně — písmem nebo slovem. A souvisí, časopisy a rozhlasem se naše úsudky o této věci normují. V důsledku toho stáváme se v době běžícího pásu a specializace nic nepojímajícími jednotkami, obětmi strojové prosáklce místo jejíhi uživateli. **Náš svět je nezadostiný, strašidelný a plný rozčílení jen proto, že k němu nemáme přístupu.** Stroj ovládá náš život a my musíme věřit v poselství, jež nad námi hlmí. Domnívám se, že duševně i povahově vyrovnaný člověk může si problémy a potíže našeho života lépe představit. Jinými slovy — jen dokonalé využití našich schopností, našich smyslů, stejně jako našeho rozumu, umožní organický vývoj. Z tohoto důvodu trvá bych na dobré, připravené výchově, dříve než nastoupí jakákoli specializace. Nechtěl rozmělnat základnu, rozšiřujte zkušenost na všech polích lidské činnosti. Doplňte žáčka, aby si našli skutečnosti, aby našli v materiálu **nebo sama místo aby vyplňovali svůj mozek sádrovými otisky, starými vzory a psanými slovy.** Knihy mají být přáteli, pro odpočinek a volnou chvíli. Mají být zde a čekati na nás, cítíme-li že jich potřebujeme. **Reálná výchova není souhrnem klasifikačních bodů a jednotek nebo nezáživných knižních stránek,** nýbrž spíše cestou k vlastním objevům, k nejosobitějšímu výrazu. Ujasníme si to, pozorujeme-li na primitivního člověka, který je řemeslníkem, lovcem, stavitelem a lékařem v jedné osobě. Jest to vlastní skutečnost, umožňující jeho bytí, jež vyžaduje využití všech jeho schopností najednou. Věřil bych, že takto zacílená existence — ovšem z našeho současného ekonomického hlediska — by byla výborným podkladem pro odborné vzdělání. Není skutečně mnoho nového v této teorii — ale je protikladem naší výchovné praxe. Snad vás obveselí, řeknu-li vám, že nežli jsem přišel do U. S. A. domníval jsem se, že Američané, o kterých mnohé z nich považují za velmi inteligentní, stojí většinou pod průměrnými Evropany. To byl velký omyl. Poznal jsem, že Američané mají výborný rozum. Pochopí věci mnohem rychleji než Evropané, **neobávají se nových myšlenek.** Myslím, že je to pro americkou civilisaci charakteristické. V době kolonisace nebylo nahromaděného bohatství, které dovoluje lidem, aby užívali života bez práce. Každý musí těžce pracovati. Proto vyvinuli svou schopnost v dílnách, které jim byly skutečně vlastovány. Jejich zkušenost vyrostla z boje se živly, kdy jediná chyba mohla znamenati

L. Moholy-Nagy v Řecku. Foto Dr. S. Giedion, Marathon 1933.

rvnováhy zrušit jejich života. To bylo znamením předvýchovou, jež je sdružena světě a v touze po dobrodružství. Domnívám se, že jejich obrovský pokrok spočívá v tom, že používají umění života pro techniku a technika pro život. Snad neposuchate mým teoriím v odvrat. Ale se různých místech Spojených států nakreslete staré mistrovská díla anonymních řemeslníků, jež předchází dílo naší doby.

Zde máte hlubokou bázi pro nový, skutečně kulturní vývoj. Zrodí se ze soutěsu tvůrčích požadavků a vyzkoušených potřeb. Tak nemůže být při zkušenostech našich smyslů a základně tvůrčího výrazu — uměních — ugomínut ani umělec, ani cíl v našem životě. O tom bychom měli přemýšlet. Prožitkem americké výchovné programy, vidím většinou, stejné jako v evropských, **že musí učili skutečnostem.** Skutečnost, skutečnosti, skutečnosti. Kniže pro mozek! Jest pravda, že se ve vědě užívá úspěšné metody laboratorní práce, jež představuje pokusy a zkušenosti, ale i to je ještě stále v menšině. Tak strašlí, jak vidíte, má myšlenky vůbec nějakou pro-blém, uvésti výchovu v šťastnou rovnováhu, jež by zkušenosti našich smyslů nezanedbávala, nýbrž využívala. Problém nejsou se jen samotné výchovy k umění. Zavšeobecnění skutečné, jaktu ho celá výchova ignorovala. Jsem přesvědčen, že může být náš pomáh s něm změněn, kdyby mu také výchovné ústavy věnovaly pozornost. Jeo tehdy budeme s to, abychom šli o krok dále. Prozatím pokusíme se řešiti problém svým způsobem. Pokoušíme se Novým Bauhausem, americkou školou pro kreslení, jež byla založena Společností pro umění a průmysl v Chicagu, **vytvořiti atmosféru umělecké a intelektuální svobody, jež je naprosto nutná pro tvůrčí práci.** Jsme pevně přesvědčeni, že každý jednotlivec jest talentován, že každý zdravý člověk má schopnosti, jež dopřávají vývoj jeho tvůrčí síly. Každý člověk jest od přírody vybaven k tomu, aby smyslové zážitky přijímal a je asimiloval. Každý je citlivý pro kvalitní tóny a pro barvu a má silné hlasové a prostorové reakce. To znamená, že každý z nás jest od přírody schopný zúčastnit se v našem smyslu všech pomatků, jež jsou podkladem každého výrazu.

To znamená, že kdokoliv se může stát hudebníkem, básníkem nebo tanečníkem, stejně tak jako každý jest řečníkem, když mluví. Může svým rozlicím dáti určitou formu, může je vyjádřit v každém materiálu. O přednostech tohoto tvrzení můžeme se přesvědčit v běžném životě, když jednotlivec v okamžiku touhy sestaví všechny překážky a ovlady z překonává sama sebe. Můžeme podati ještě jiný důkaz ve výtvorech dětí a primitivů. Jejich přirozený způsob vyjadřování pramení z vnitřního smyslu pro to, co jest správné, ne ovlivněné ještě vnějším nátlakem. Tyto výtvory nejsou vždy sou značné s pojmem »umění«, jež je nejdokonalejším způsobem výrazu každého období. Ale jsou to příklady života, ovládaného vnitřními pottebami. V protivě k tomu stojí **strach,** jenž jest největší překážkou v životě — že se nám někdo vysměje, že nás považuje za nešchopné. Náš celý výchovný systém se snaží, abychom uvěřili, že největší tvůrcové, geniové, se nemohou nikdy opakovali. Představuje nám je jako hrdiny. Musíme kráčeti v jejich stopy s vědomím, že nikdy nemůžeme dosáhnouti takové tvůrčí síly. **Hrubá studentů jest tím utlačena a těžce poškozena,** učitelé mnozí z nich se v tom umocní. Nerozumějte mi špatně, prosím, i já se skláním v obdivu před tvůrčími silami mládeže i přítomnosti, ale to, co může přistoupit znalý muž, nemohl se vždy pro každého studenta. Pod sebeúchovný mladého člověka reaguje vůči tomu často tím způsobem, že tyto mody ničí, aby se osvobodil pro svá vlastní díla.

Je zapotřebí, abychom odstranili to, co se tak často stává: mladý muž zvolí si pro sebe nevhodné povolání, aniž by se dostával svého vnitřního hlasu, aniž by pomal všechny ostatní možnosti. Tak se stávají mnozí nešťastní, nenávidí práci svého povolání a počítají minuty, kdy budou moci jíti domů a oddat se konečně svému koníčku.

Doufáme, že odstraníme tyto nešťastné dvojí existence, jež jsou výsledkem špatné a nevspokojivé volby povolání. Práce, již vydělávána denně a zaměstnaná práce pro naše osobní uspokojení a vnitřní rovnováhu mají v budoucnosti být totožné. Máme v úmyslu vytvořiti novou učebnou metodu, sdružení jednotlivce nejen s uměním nýbrž i s vlastním životem. Ujasní se mu, snad jako by objevil šestý smysl, o němž dosud nic nevěděl. **Je jako vlastní tvůrčí síla skutečně existuje** a že má právo ji použíti nejen k tomu, aby kopíroval, nýbrž i k tomu, aby **tvořil.** Jest možnejné, zda této síly použije pouze jako kreslíř, malíř, sochařpec nebo jako hospodyně výsledkem jest **pocit vlastní jistoty a radostná důvěra v sebe sama.** To, co jsem právě, týká se uměleckého výchovy, musíte si však uvědomit, že chceme výmam samotného umění převolitit, abychom je opět přibližili životu. Cenime si umění velice — snad sude vše na světě — a chceme mu vším možným způsobem sloužit. Měli bychom se však vyhýbat tvrzení, že jsme vychovali tak zvané »svobodné umělce«. To jsou skutečná bod, který lze nejlíže ověřiti. Zpola chvějíce se hrůzou a zpola smějíce se, chtěli by lidé vidět v umělci člověka do jisté míry tajemného a směšného. Má žít z ničeho — žívit se vzduchem — ale kolem jeho hlavy jest svatozář a on žije věčnějším životem. Chceme-li porozumění umění a jeho funkci, musíme tyto nuse mýtno měřítka zničit. Musíme si říci, že to vše je humbug. Je **neměsteno připustili takovou definici umělce,** protože pro nás jest umělec a jeho dílo důležitou součástkou vlastní existence. Citujícím obtížením může nám umělec dáti výsledné názorné pochopení našich tužeb, stanovi a vlastního názoru na život. Může tomu, co my instinktivně cítíme, dáti tvar. Je dnes mezi námi tisíce prostředních umělců, kteří očekují umění všechno, aniž by měli nejmenší možnosti jednou vystoupiti na veřejnost. Pro svůj idealismus, svoji nezištnost, svůj entusiasmus a citový názor na život jsou důležitou složkou veřejnosti. **A přesto si nemohou vydělati na živobytí.** Nechceme k tomu již nic více dodati. Doufáme všeli, že naši noví žáci se stanou **umělci pro lidstvo.** Odtrží vše, čím jim můžeme pomoci, aby se jimi stali. To však může být jen jejich vlastní a osobní výhradou. Musí myslit v mezích talentu a materiálu. Chceme z nich vychovati kreslíře a řemeslníky, protože jen tak můžeme doufati, že si budou moci vydělat na živobytí. Bylo by nezardel, kdybychom cítili jiti jiným směrem. A vydělávali si v povolání, které dokonale ovládáme, je nejčistším a nejvýznamnějším způsobem existence. Kdyby však výtvarná schopnost studenta dosáhla vždy vysokých umění, pak to bude nejen nám, nýbrž i veřejnosti k radosti.

Doufám, že nyní porozumíte proč, pojednávaje o výchově k umění, mluvím spíše o řemesle a o dílenském tréningu než o umění. **Nový Bauhaus není ani technologický institut, ani akademie.** Pokoušíme se však spojiti oba tyto konečné účely volnějším poměrem k oběma z nich. Trváme si tvrdit, že umění, které jest skutečně spojeno se svým údobím časovým, může růsti jen zvolna na základě obstanného řemesla, které obstaruje jak snáze, tak snáze činnosti, jak estetické, tak technické znalosti.

Nový Bauhaus stanovil si v souhlase se zakladatelem Bauhausu stavitelem — Walterem Gropiem — za úkol zúčastniti se vývoje snadobé architektury, jež tuto úlohu nespojuje jen s otázkami odborníci, ale především také s biologií, sociologií — vědami, se kterými architektura úzce souvisí.

Nyní, kdy znáte vše všeobecné skutečnosti, jsem nucen promluvit ještě o jedom velmi důležitém faktoru. Založením nového učiliště snažíme se jím vytvořiti také vnitřní jádro **kulturního společenství,** které má vytvářeti nový svatý svět se zdravou vůlí v naději. To vše nám můžeme vnésti pomocí individuálních snah rovnováhu, jsou nejdůležitější výraz utlačeného lidí. Jsem šťasten, že jsem o tom všem mohl s vám promluvit tak, že chápete, že v budoucnosti se nesmíme zabývati žádnou speciální věcí, aniž bychom ji nezařadili do celku. Cítíte, tak pevně doufám, že si počínáme správně, stavíme-li školu, která se **odvažuje vrátit do novější, zdravější a velkorysejší budoucnosti.**

Chicago 1938. Přeložili **Ilse Kreiselová a Rudolf Svačina.**